

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 02.04.2021
Published /Yayınlanma 31.05.2021
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Sönmez, M. & Eratay, E. (2021). Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders çalışma becerilerine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(70), 1323-1334. <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2469>

Mihriban SÖNMEZ

<https://orcid.org/0000-0002-8456-9258>

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Bolu / TÜRKİYE

Prof. Dr. Emine ERATAY

<https://orcid.org/0000-0001-6796-1753>

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Bolu / TÜRKİYE

KAYNAŞTIRMA/BÜTÜNLEŞTİRME ÖĞRENCİLERİNİN DERS ÇALIŞMA BECERİLERİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ EXAMINATION OF TEACHERS' VIEWS ABOUT THE STUDY SKILLS OF INCLUSION/INTEGRATION STUDENTS

ÖZET

Bu araştırmanın genel amacı, ilkökul öğretmenlerinin kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders çalışma becerilerine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni, veri toplama yöntemi olarak ise yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniğiyle elde edilen veriler betimsel analiz yaklaşımıyla analiz edilmiştir. Araştırmaya, sınıflarında kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi bulunan 6'sı kadın ve 3'ü erkek olmak üzere toplam 9 sınıf öğretmeni gönüllü olarak katılmıştır. Araştırma sonucunda kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin planlı ders çalışma ve ödevler konularında aile ve öğretmen desteğine ihtiyaç duydukları, desteğin sağlanamadığı durumlarda planlı ders çalışmadıkları, ödevlerini yapmadıkları, ders içinde verilen görevleri zamanında yapmadıkları, dersi dinleme ve not alma konusunda bağımsız olarak hareket edemedikleri, ders malzemelerini düzenli bir şekilde kullanmadıkları fakat ilgilerini çeken konularda aktif olarak derse katıldıkları ve derslere zamanında geldikleri bulgularına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özel gereksinimli birey, kaynaştırma/bütünleştirme, ders çalışma becerileri, görüşme.

ABSTRACT

The general purpose of this study is to determine primary school teachers' views on mainstreaming/integration students' study skills. In this study, the case study design which is one of the qualitative research methods, and the semi-structured interview technique was used as the data collection method. The data obtained through the interview technique were analyzed with the descriptive analysis approach. A total of 9 classroom teachers, 6 female, and 3 male, who have mainstreaming/integration students in their classes, participated in the study voluntarily. As a result of the research it was found that, mainstreaming/integration students need family and teacher support on planned study and homework, do not study in a planned course in cases where support is not provided, do not do their homework, do not do the tasks given in the class on time, do not act independently in listening to the lesson and taking notes, do not use the course materials regularly, but participate actively in subjects that interest them and came to the lessons on time.

Keywords: Individual with special needs, mainstreaming/integration, study skills, interview.

1. GİRİŞ

Kaynaştırma uygulamaları 1970'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde çıkarılan kaynaştırma yasası ile başlamıştır. Ülkemizde ise 1983 yılında yürürlüğe giren 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu ile yasalaşmıştır. Kaynaştırma uygulamaları özel gereksinimli öğrencilerin akranlarıyla birlikte eğitim almaları gerektiğini vurgulayan bir modeldir (Sucuoğlu, 2004). 2006 yılında yürürlüğe giren 26184 sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde (ÖEHY, 2006) kaynaştırma; özel gereksinimli bireylerin tüm okul kademelerinde akranlarıyla aynı ortamda destek eğitim hizmetlerinden

Issue/Sayı: 70

Volume/Cilt: 8

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

yararlanarak sürdürmelerini esas alan uygulamalar olarak belirtilmiştir. Uzun yıllar üzerinde değişiklikler yapılarak yürütülen yönetmelik 2018 yılında çıkarılan 30471 sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin (ÖEHY, 2018) yürürlüğe girmesine kadar uygulanmaya devam etmiştir. Bu yönetmelikte ise kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamaları olarak yer almıştır: kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim; özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin her tür ve kademedeki akranlarıyla birlikte karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarını ve eğitim amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmeleri sağlanarak destek eğitim hizmetleri de sunularak, tam zamanlı ya da özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı olarak verilen eğitim olarak ifade edilmektedir. Özel gereksinimli olan ve olmayan tüm çocukların en nitelikli eğitimi almasını, akademik ve sosyal başarılar kazanarak toplumun bir bireyi olmalarını sağlayan bir eğitim yaklaşımı olarak tanımlanmıştır (Sucuoğlu, 2006; Gürgür, 2020).

Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarına katılan özel gereksinimli bireylerin sosyal becerilerinde, dil-iletişim becerilerinde ve akademik başarılarında artış gözlemlendiği belirtilmektedir (Diken ve Batu, 2010; Gürgür, 2020). Bu artışların sağlanabilmesi, öğrenmeye hazırlık, dinleme, izleme becerilerinin kazandırılmasıyla mümkündür (Akçamete, Gürgür ve Kış, 2003). Ayrıca başarılı bir kaynaştırma/bütünleştirme uygulaması için ekip çalışmasının yapılması, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) hazırlanması, gereksinim duyulan uyarlamaların yapılması ve gerekli durumlarda bireylerin destek eğitim hizmetlerinden yararlanmasını sıralanabilmektedir (Diken ve Batu, 2010; Gürgür, 2020; Sucuoğlu, 2006).

İlgili literatürde ülkemizde kaynaştırmada öğretmen görüşlerinin incelendiği araştırmalara rastlanmaktadır. Bu araştırmalarda kaynaştırma uygulamasına (Cankaya ve Korkmaz, 2012; Demir ve Açar, 2010; Yılmaz, ve Batu, 2016), Bireyselleştirilmiş Eğitim Programına (BEP) (Avcioğlu, 2012; Çuhadar, 2006; Öztürk ve Eratay, 2010; Yılmaz ve Batu, 2016; Söğüt ve Deniz, 2018), kaynaştırma uygulamasında karşılaşılan sorunlara (Avcioğlu, 2012; Güzel, 2014; Duran Düşünür, 2018; Söğüt ve Deniz, 2018; Saraç ve Çolak, 2012; Uysal, 1995; Sadioğlu, 2011), yapılması gereken uyarlamalara (Kargın, Güldenoğlu ve Şahin, 2010; Tufan ve Yıldırım, 2013; Vural ve Yıkılmış, 2008; Yönter, 2009) ilişkin öğretmen görüşlerinin incelendiği görülmektedir. Aynı zamanda kaynaştırma eğitime yönelik ülkemizde gerçekleştirilen araştırmaların incelendiği betimsel çalışmalara da rastlanmaktadır (Aslan ve Özkubat, 2019; Başaran ve Güleriyüz, 2020; Deniz ve Çoban, 2019; Gürgür ve Yazçayır, 2019; Sönmez ve Özcan, 2020).

Öğrencilerin eğitim sürecinin her aşamasına katılabilmeleri için edinmeleri gereken bilgi ve beceriler bulunmaktadır. Bu bilgi ve becerilerin geliştirilmesine yönelik olarak kaynaştırma öğrencilerinin akademik becerilerinin incelendiği çalışmalara da (Akçamete ve diğ., 2003; Arzu ve Karasu, 2017; Çatak, 2006; Güler, 2008; İlter, 2019) rastlanmaktadır. Akademik becerilerin desteklenmesi özel gereksinimli bireylerin bağımsız yaşama hazırlanmasında oldukça önemlidir. Bu nedenle akademik becerilerin desteklenmesi için ders çalışma becerileri Millî Eğitim Bakanlığı (2018), ilköğretim programlarının birçok kazanımının içerisinde yer aldığı görülmektedir.

Ders çalışma becerileri, “öğrenme amacıyla belirli tekniklerin etkili bir biçimde kullanılması” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım, Doğanay ve Türkoğlu, 2000). Bu beceriler; planlı çalışma, çalışma ortamını düzenleme, etkili okuma, ders dinleme, not tutma, etkili yazılı anlatım, derse aktif katılma, ödev yapma, sınavlara hazırlanma ve sınavlara girme başlıkları altında incelenmektedir ([Dodge, 1994; McEwan, 1996; Smith, 2000; Thomas, 1993; Uluğ, 2000; Yeşilyaprak, 2000; Yıldırım ve diğ., 2000] akt. Kaner ve Keskintaş, 2008).

Smith ve Smith, (1989) ise ders çalışma becerilerini not alma, ödev tamamlama, okul düzeni gibi okul başarısı için gerekli çeşitli beceriler olarak ifade etmiştir. Nitelikli ders çalışma becerileri arasında planlı ders çalışabilme, not tutabilme, kendi çalışmalarını değerlendirebilme, zamanı etkili kullanabilme, derse hazırlıklı gelme, aktif olarak derse katılabilme, etkili ve nitelikli okuma yapma, öğrendiklerini aralıklı olarak tekrar edebilme becerilerine sahip olunması gerektiği belirtilmektedir (Erdem, 2005). Ders çalışma becerileri, özellikle özel gereksinimli bireylerin başarı ve bağımsızlıklarını sağlamada kritik beceriler olarak ifade edilmektedir (Keskintaş, 2006).

Çalışma becerileri arasında yer alan ödev yapma becerisine ilişkin Tuncer ve Altunay (2009), yapılandırılmış ve geleneksel ev ödevlerinin görme yetersizliği olan dördüncü sınıf öğrencilerinin fen bilgisi dersindeki bilgileri edinme performansları üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmacılar altı görme yetersizliği olan katılımcıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarında tek denekli deneysel desenlerden uyarlamalı dönüşümlü uygulamalar modelini kullanmışlardır. Yapılandırılmış ödevlerin, öğrencilerin ünitelerdeki bilgiyi edinmelerini ve aradan zaman geçtikten sonra da hatırlamalarını kolaylaştırdığı

bulgusuna ulaşılmışlardır. Ders çalışma becerileriyle kendini yönetme (öz düzenleme) becerilerinin bir arada olduğu çalışmalarda bulunmaktadır.

Aran (2015), öz düzenleme ve çalışma becerileri arasındaki ilişkiyi değerlendirmiştir. Öz düzenleme becerileri ile çalışma becerilerinin ilişkili olduğunu, bu becerilerin geliştirilmesi için öğretimlerin yapılması gerektiğini belirtmiştir. Tipik gelişim gösteren öğrenciler bu becerileri kendileri öğrenebilmekte ve geliştirebilmekte iken özel gereksinimli bireyler desteğe ihtiyaç duymaktadır. İltar (2019), kendini izleme öğretimi destekli not alma becerileri öğretiminin okuduğunu anlamaya etkisini incelemiştir. Katılımcılar endişe düzeyinde okuyucular olduğu belirlenen üç ilkökul dördüncü sınıf öğrencisidir. Araştırmada, tek denekli araştırma modellerinden denekler arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Öğretim uygulamasının her bir öğrencinin okuduğunu anlama ve not alma becerilerine önemli düzeyde katkılar sağladığı, tüm katılımcılarda anlama düzeyinin endişe düzeyinden öğretim düzeyine eriştiği bulgularına ulaşılmıştır.

İlgili literatürde ilkökul ve ortaokul öğrencilerine yönelik ders çalışma becerileri ile ilgili çalışmalara (Kaner ve Kesiktaş, 2008; Uluğ, 1981; Yenilmez ve Özbey, 2007; Günaydın, 2011; Yılmaz, 2013; Özcan,2006) rastlanmaktadır. Kaner ve Kesiktaş (2008), ilköğretim öğrencilerinin ders çalışma becerilerinin ana-babalar, öğretmenler ve öğrenciler tarafından değerlendirilmesini sağlamak amacıyla “Ders Çalışma Becerilerini Değerlendirme Ölçeği” geliştirmişlerdir. Ölçeğin ilköğretim öğrencilerinin ders çalışma becerilerinin değerlendirilmesi için yeterli psikometrik özelliklere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Geliştirilen bu ölçeğin özel gereksinimli bireylerin ders çalışma becerilerinin değerlendirilmesinde de kullanıldığı görülmektedir. Özdemir (2019), öğrenme gücü olan öğrencilerin ders çalışma becerilerini incelemiştir. Araştırmada, öğretmenlerin branş ve çalışma yılı, öğrencinin sınıf seviyesine göre, öğrencinin kendisine ait odasının olup olmaması ve ebeveynlerin başka özel gereksinimli çocuğa sahip olup olmaması değişkenlerine göre farklılaştığı bulgularına ulaşılmıştır. Yavşan (2019) ise kaynaştırma eğitimi alan öğrenciler ile özel eğitim sınıflarına devam eden zihin yetersizliği olan öğrencilerin ders çalışma becerilerini incelemiştir. Araştırmada, ders çalışma becerilerinin destek eğitim odasından yararlanma durumu ile pozitif yönde anlamlı farklılıklar gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin akademik başarıları üzerinde önemli etkileri olan ders çalışma becerileri ile ilgili yapılan çalışmalarda Kaner ve Kesiktaş (2008) tarafından geliştirilen “Ders Çalışma Becerilerini Değerlendirme Ölçeği” kullanıldığı görülmektedir. Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders çalışma becerilerine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple ilkökul öğretmenlerinin kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders çalışma becerilerine ilişkin deneyimlerinin altında yatan temel yapı ve gerçekliğe ulaşabilmek son derece önemli görülmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada; ilkökul öğretmenlerinin kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders çalışma becerilerine ilişkin görüşlerini belirlemek amaçlanmaktadır. Bu amaç ışığında aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. İlkokul öğretmenlerinin kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin planlı ders çalışmalarına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. İlkokul öğretmenlerinin kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin aktif olarak derse katılımlarına ilişkin görüşleri nelerdir?
3. İlkokul öğretmenlerinin kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin verilen ödevleri yapmalarına ilişkin görüşleri nelerdir?
4. İlkokul öğretmenlerinin kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders malzemelerini (defter, kitap, vb.) temiz ve düzenli kullanmalarına ilişkin görüşleri nelerdir?
5. İlkokul öğretmenlerinin kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders çalışma ortamına ilişkin görüşleri nelerdir?
6. İlkokul öğretmenlerinin kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin derse zamanında gelmelerine ilişkin görüşleri nelerdir?

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, araştırmanın verilerin toplanması ve analiz edilmesinden bahsedilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders çalışma becerilerini belirlemek için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum deseni, belirli bir duruma ilişkin bireyler, ortam, olaylar ve süreçler ile ilgili bireylerin nasıl etkilendiklerine ve nasıl etkilediklerine odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir örnekleme kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme, araştırmaya hız ve pratiklik kazandırmak için araştırmacılar ulaşması kolay bir durumu seçerler (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu araştırma, Bolu Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilkokullarda, sınıflarında kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi bulunan öğretmenler ile gerçekleştirilmiştir. Gönüllü olan yaşları 28 ile 50 arasında değişen 6'sı kadın ve 3'ü erkek olmak üzere toplam 9 sınıf öğretmeni görüşmeye katılmıştır. Araştırmaya katılacak olan öğretmenler için belirlenen ölçütler: sınıflarında kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi bulunması ve öğretmenlerin çalışmaya katılmaya gönüllü olmasıdır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Nitel araştırmalarda deneyimlerin altında yatan temel yapı ve gerçekliğe ulaşabilmek için görüşme öncelikli veri toplama tekniğidir (Koçak-Canbaz ve Öz, 2013). Bu araştırmada kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders çalışma becerilerinin belirlenmesine yönelik görüşme tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Araştırmacılar tarafından geliştirilen “demografik bilgi formu” ve “yarı yapılandırılmış görüşme formu” ile veriler toplanmıştır. Hazırlanan kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders çalışma becerilerine ilişkin sorular özel eğitim alanında doktora derecesine sahip ve nitel araştırma konusunda deneyimli üç araştırmacıya gönderilerek uzman görüşü alınarak düzenlenmiştir. Görüşme soruları şunlardır:

Tablo1. Görüşmede Sorulan Soruları

1.Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin planlı ders çalışmalarına ilişkin görüşleriniz nelerdir?
2.Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin aktif olarak derse katılımlarına ilişkin görüşleriniz nelerdir? a) Ders içi etkinliklere katılımda verilen görevleri zamanında yapmalarına ilişkin görüşleriniz nelerdir? b) Dersi dinlemelerine ilişkin görüşleriniz nelerdir? c) Derste not almalarına ilişkin görüşleriniz nelerdir?
3.Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin verilen ödevleri yapmalarına ilişkin görüşleriniz nelerdir? a) Verilen ödevleri not almalarına ilişkin görüşleriniz nelerdir? b) Verilen ödevleri yapıp yapmadıklarına ilişkin görüşleriniz nelerdir? c) Verilen ödevleri kendi başlarına yapıp yapmadıklarına ilişkin görüşleriniz nelerdir? d) Verilen ödevleri doğru yapmalarına ilişkin görüşleriniz nelerdir?
4.Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders malzemelerini (defter, kitap, vb.) temiz ve düzenli kullanmalarına ilişkin görüşleriniz nelerdir?
5.Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders çalışma ortamına ilişkin görüşleriniz nelerdir?
6.Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin derse zamanında gelmelerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?
7.Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders çalışma becerilerine ilişkin eklemek istediğiniz bir şey var mı?

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmaya katılan sınıfta kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerine, görüşmeye başlamadan önce araştırmanın amacını, ses kaydı alınmasının gerekliliği alınan ses kaydının gizliliği ile ilgili bilgilendirme yapılmış ve sınıf öğretmenlerinin onayı sonrasında görüşmeye başlanmıştır.

Ses kaydını almak için telefonlarda bulunan ses kayıt programı kullanılmış, görüşme sırasında dikkati dağıtmamak amacıyla da telefon uçak moduna alınmıştır. Yapılan görüşmelerle ilgili bilgilere bakıldığında en az görüşme süresinin 6 dakika 38 saniye, en fazla görüşme süresinin 14 dakika 23 saniye, ortalama görüşme süresinin 8 dakika 93 saniye ve toplam görüşme süresinin ise 80 dakika 44 saniye sürdüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders çalışma becerilerine ilişkin sorulardan elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Betimsel analiz, elde edilen veriler, önceden

oluşturulan temalara göre özetlenir, yorumlanır görüşmenin gerçekleştirildiği kişilerden doğrudan alıntılara başvurulur (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu araştırmanın soruları dikkate alınarak temaları oluşturulmuş, sorulara alınan yanıtlardan frekanslar hesaplanmış, katılımcılardan alınan doğrudan alıntılar ile yorumlamalar yapılmıştır. Elde edilen veriler tablolar ve grafikler hâlinde sunulmuştur. Betimsel analizden sonra ortaya çıkan temalar a) kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin planlı ders çalışmalarına, b) aktif olarak derse katılımlarına, c) verilen ödevleri yapmalarına, d) ders malzemelerini temiz ve düzenli kullanmalarına, e) ders çalışma ortamına f) derse zamanında gelmesine ilişkin görüşlerdir.

Araştırmadan elde edilen veriler görüşmelerin dökümlerinin doğruluğunu kontrol etmek (deşifre), kodlar ve temalar oluşturulmasında olmak üzere iki farklı güvenilirlik verisi toplanmıştır. Deşifre edilen verilerinin %30'luk kısmı nitel araştırma konusunda deneyimli bir uzman tarafından dinlenerek dökümlerinin doğruluğu kontrol edilmiştir. Araştırmanın yazar ekibinde yer almayan başka bir uzman tarafından veriler kodlanmış ve kodlama güvenilirliği elde edilmiştir. Yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda kodlama güvenilirliği %98 olarak bulunmuştur.

3. BULGULAR

Bu bölümde ilkökul öğretmenlerinin kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders çalışma becerilerine ilişkin görüşlerini belirlemek için yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Katılımcılara kod adı (Ö1, Ö2) verilerek görüşler aktarılmıştır. Araştırmada kullanılan sorular, tema olarak belirlenip söylenme sıklığı (frekans) dikkate alınarak tablolar oluşturulmuştur. Sorular bağlamında altı tema belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, sorulara göre sıralanarak verilmiştir.

3.1. Kaynaştırma/bütünleştirme Öğrencilerinin Planlı Ders Çalışmalarına İlişkin Görüşler

Araştırmaya katılan öğretmenlerin “*Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinizin planlı ders çalışmalarına ilişkin görüşleriniz nelerdir?*” sorusuna verdikleri yanıtlar Tablo 2’de özetlenmiştir.

Tablo 2. Kaynaştırma/bütünleştirme Öğrencilerinin Planlı Ders Çalışmalarına İlişkin Görüşleri

Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin planlı ders çalışmasına ilişkin görüşler	f
Aile ve öğretmen desteğiyle planlı ders çalışıyorlar	4
Planlı ders çalışmadıkları	3
Seviyesine uygun planlı ders çalışır	2

Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin planlı ders çalışmalarına ilişkin öğretmenler görüşlerini;

“*Biz onlara bir ders planı hazırlamamıza rağmen ne o ne evdekilerin herhangi bir çabası yok*” (Ö1, 2); *Öğrencim zaten ders çalışmak istemeyen bir öğrenci planlı ders çalışması da yok* (Ö3, 6) *Planlı ders çalıştığını söyleyebilirim basit düzeyde* (Ö4, s8). *Anne sınıftan geri kalmasın diye sınıfla ilgili yaptığımız bütün fotokopileri istiyor...takip ediyor, evde ödevlerini yaptırıyor* (Ö6, s17). *Planlı ders çalışmakta fakat seviyesi geride olduğu için zorlanmakta* (Ö5, s5)” şeklinde belirtmişlerdir.

Öğretmelerin görüşleri, kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin planlı ders çalışmalarına ilişkin seviyesine uygun görevler verildiğinde planlı ders çalıştıkları, aile ve öğretmen desteğiyle planlı ders çalıştıkları, planlı ders çalışmadıkları yönündedir.

3.2. Kaynaştırma/bütünleştirme Öğrencilerinin Aktif Olarak Derse Katılımlarına İlişkin Görüşler

Araştırmaya katılan öğretmenlerin “*Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinizin aktif olarak derse katılımlarına ilişkin görüşleriniz nelerdir? Ders içi etkinliklere katılımı verilen görevleri zamanında yapmalarına ilişkin görüşleriniz nelerdir? Dersi dinlemelerine ilişkin görüşleriniz nelerdir? Derste not almalarına ilişkin görüşleriniz nelerdir?*” sorularına verdikleri yanıtlar Tablo 3’te özetlenmiştir.

Tablo 3. Kaynaştırma/bütünleştirme Öğrencilerinin Aktif Olarak Derse Katılımlarına İlişkin Görüşler

Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin aktif olarak derse katılımlarına ilişkin görüşler	f
Derse katılım	
İlgisini çekenlere katılıyor	3
Sevdiği derslerde katılıyor	2
Aktif olarak derse katılıyor	2
Aktif olarak derse katılmıyorlar	1
Görevleri zamanında yapma	
Verilen görevleri zamanında yapamıyor	5
Verilen görevleri zamanında yapıyor	1
Verilen görevleri zamanında, fakat yanlış olarak yapar	1

Dersi dinleme	
Dersi dinlemiyor	4
Dersi dinliyor	3
Sevdiği dersi dinliyor	2
Çok kısa süreli	1
Derste not almalarına	
Derste not almaz	6
Derste not alır	2

Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin aktif olarak derse katılımlarına ilişkin öğretmenlerin görüşlerini “Aktif olarak da katılmıyorlar” (Ö1, s4); Hiçbir şeyi zamanında yapmıyorlar ya da unutuyorlar, kaybediyor sınıfta verdiğim etkinlikleri zamanında yapılmıyor. Ben bunu anlamıyorum diyor (Ö1, s8); Dikkati çok dağınık olduğu için ilgisini çeken derslerde katılıyor (Ö2, s8); El becerileriyle ilgili bir etkinlikse zamanında yapıyor, el becerileri iyi (Ö2, s15); Verilen görevleri zamanında yapamıyor, biz 10 cümle yazmışsak o daha ikinci cümleyi zor yazıyor (Ö5, s10); Çok kısa süreli, bazen sizi dinlediğini hissedebiliyorsunuz bir beş dakika belki (Ö3, 20); Hayır ancak tahtadan, görerek yazabilir. (Ö5, s12); Dersi dinler (Ö6, s27); Kendi başına not alamaz (Ö6, s30); İlgisini çekene katılır örneğin hayat bilgisi dersinde çok iyi dikkatini veriyor (Ö7, s7); Ders çalışmasında sıkıntı yok yapmak için elinden geleni yapan bir öğrenci. Soru sorarsam cevap verir (Ö8 14); Dersi dinleme olayı biraz sıkıntılı (Ö8, 23); Hiçbir şekilde not almıyorlar neyi nereye yazacaklarını bilmiyorlar (Ö1, s10) “şeklilde dile getirmişlerdir.

Öğretmelerin görüşleri, kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin aktif olarak derse katılımlarına ilişkin ilgisini çeken sevdiği derslerde katılım sağladığı, verilen görevleri zamanında yapmadıkları, dersi dinlemedikleri ve not almadıkları yönündedir.

3.3. Kaynaştırma/bütünleştirme Öğrencilerinin Verilen Ödevleri Yapmalarına İlişkin Görüşler

Araştırmaya katılan öğretmenlerin “Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinizin verilen ödevleri yapmalarına ilişkin görüşleriniz nelerdir? Verilen ödevleri not almalarına ilişkin görüşleriniz nelerdir? Verilen ödevleri yapıp yapmadıklarına ilişkin görüşleriniz nelerdir? Verilen ödevleri kendi başlarına yapıp yapmadıklarına görüşleriniz nelerdir? Verilen ödevleri doğru yapmalarına ilişkin görüşleriniz nelerdir?” sorularına verdikleri yanıtlar Tablo 4’te özetlenmiştir.

Tablo 4. Kaynaştırma/bütünleştirme Öğrencilerinin Verilen Ödevleri Yapmalarına İlişkin Görüşler

Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin verilen ödevleri yapmalarına ilişkin görüşler	f
Ailenin desteğiyle ödevlerini yapıyor	4
Ödevlerini yapabildiği kadar yapar	2
Ödevleri not almaz	1

Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin verilen ödevleri yapmalarına ilişkin öğretmenlerin görüşlerini “Kendi başına not alamaz. Hep evde annenin desteğiyle ödevlerini yapar (Ö6, s30); Onların ödevleri farklı ama sınıfa verilen ödevleri yapmayı seviyor, yapabildiklerini yapıyor yapamadıklarını bırakıyor (Ö2, s24); Annesi başında durursa ödev yapıyor annesi başında durmazsa yapmıyor (Ö7, s13); Ödevleri not almaz ama bunu sayfalar ödevin dersem alır çantasına koyar (Ö7, s17).” ifadeleriyle dile getirmişlerdir.

Öğretmelerin görüşleri, kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin verilen ödevleri yapmalarına ilişkin aile desteğiyle ödevlerini yaptıkları ve yapabildikleri kadarını yapıp gerisini yapmadıkları yönündedir.

3.4. Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders malzemelerini temiz ve düzenli kullanmalarına ilişkin görüşler

Araştırmaya katılan öğretmenlerin “Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinizin ders malzemelerini (defter, kitap, vb.) temiz ve düzenli kullanmalarına ilişkin görüşleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar Tablo 5’te özetlenmiştir.

Tablo 5. Kaynaştırma/bütünleştirme Öğrencilerinin Ders Malzemelerini Temiz ve Düzenli Kullanmalarına İlişkin Görüşler

Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders malzemelerini temiz ve düzenli kullanmalarına ilişkin görüşler	f
Ders malzemelerinde düzen yok	4
Ders malzemelerini temiz kullanır	3
Temiz ve düzenli kullanmıyor	1

Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders malzemelerini temiz ve düzenli kullanmalarına ilişkin görüşlerini “*Temizlik yönünden bir sıkıntımız yok aile temiz ve düzgün bi aile temiz kullanıyor, fakat düzenli değil. Çantasında düzen yok. Fotokopilerini ödev dosyasına koymaz öylesine çantasına atar (Ö6, s34); O konuda tertemiz mis gibi bi çocuk hani üstü başı kıyafetleri, araç gereçlerini kaybetmez, kitapları defterleri her şeyi çok düzenli (Ö2, s37); Yok hayır genelde kalemleri ısırtıyor, aile olarak ilgilenmedikleri için öyle toplanma huyu yok. Çok dağınık (Ö7, 22); Hiperaktivitesi olan aşırı düzensiz aşırı dağınık (Ö8, s40)*” şeklinde dile getirmişlerdir.

Öğretmelerin görüşleri, kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders malzemelerini temiz ve düzenli kullanmalarına ilişkin görüşleri genel olarak temiz kullandıkları fakat ders malzemelerini kullanırken dağınık ve düzensiz oldukları yönündedir.

3.5. Kaynaştırma/bütünleştirme Öğrencilerinin Ders Çalışma Ortamına İlişkin Görüşler

Araştırmaya katılan öğretmenlerin “*Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinizin ders çalışma ortamına ilişkin görüşleriniz nelerdir?*” sorusuna verdikleri yanıtlar Tablo 6’da özetlenmiştir.

Tablo 6. Kaynaştırma/bütünleştirme Öğrencilerinin Ders Çalışma Ortamına İlişkin Görüşler

Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders çalışma ortamına ilişkin görüşleri	f
Evde ayrı bir odası var	3
Ders çalışma ortamı yok	2
Bu konuda fikrim yok	2

Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders çalışma ortamına ilişkin görüşlerini “*Odası var masası var (Ö2, 41); Odası çalışmaya uygun, çalışma ortamı var (Ö3, 43); Evde ayrı bir odası var (Ö6, 40); Çok kardeşi olduğunu biliyorum o yüzden annesi çok ilgilenemiyorum diyor (Ö7, 25)*” sözleriyle dile getirmişlerdir.

Öğretmelerin görüşleri, kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders çalışma ortamına ilişkin görüşleri bir odasının olduğu ya da ders çalışma ortamı olmadığı yönündedir.

3.6. Kaynaştırma/bütünleştirme Öğrencilerinin Derse Zamanında Gelmesine İlişkin Görüşler

Araştırmaya katılan öğretmenlerin “*Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinizin derse zamanında gelmelerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?*” sorusuna verdikleri yanıtlar Tablo 7’de özetlenmiştir.

Tablo 7. Kaynaştırma/bütünleştirme Öğrencilerinin Derse Zamanında Gelmesine İlişkin Görüşler

Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin derse zamanında gelmesine ilişkin görüşler	f
Zamanında gelir	6
Geç kalır	3

Öğretmenler kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin derse zamanında gelmesine ilişkin görüşlerini “*Derse zamanında gelir o konuda hiç bir sıkıntısı yok (Ö7, s33); Birinci öğrencim teneffüslerden dönüşte çok sıkıntılı, bazen dışardan toplamak zorunda kalıyoruz... ikinci öğrencimin böyle bi sıkıntısı yok (Ö8, s47); Genelde geç kalır oyalanır ders zili çalar ama kantinde bir şeyler bakar (Ö3, s47); Sabahları zamanında gelir ama destek eğitime hep 10-15 dakika gecikmeli gider, oyalanıyorlar (Ö1, s40)*” şeklinde dile getirmişlerdir.

Öğretmelerin görüşleri, kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin derse zamanında gelmesine ilişkin görüşleri genel olarak zamanında geldikleri, fakat bazı öğrencilerin derse gelmemek için oyalandıkları yönündedir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders çalışma becerilerine ilişkin öğretmen görüşleri incelenmiştir. Sınıf öğretmenleriyle yapılan görüşmeler ile elde edilen ilk bulguda öğretmenler kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin planlı ders çalışmalarına ilişkin seviyesine uygun görevler verildiğinde planlı ders çalıştıkları, aile ve öğretmen desteğiyle planlı ders çalıştıkları, planlı ders çalışmadıkları yönünde görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerin kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin planlı ders çalışmadıkları yönündeki görüşleri, bu öğrencilerin tek başlarına bu becerileri kazanmada güçlükler yaşadıklarını ve desteğe ihtiyaç duyduklarını göstermektedir (Aran, 2015; Tuncer ve Altunay, 2009). Ayrıca öz düzenleme ile çalışma becerileri arasında bir ilişkili bulunmaktadır. Bu yüzden ders çalışma becerilerinin öğrencilere kazandırılmasına yönelik öz düzenleme stratejilerine yönelik çalışmaların yapılması son derece önemlidir. Ders çalışma becerilerin kazandırılmasında çalışma koçlarından yararlanılabileceği, çalışma koçlarının öğrencilerin çalışma örneklerinden, duvar posterlerinden yararlanabilecekleri belirtilmektedir (Newton, 2004).

Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerin seviyesine uygun görevler verildiğinde planlı ders çalıştıklarına yönelik görüşleri oldukça önemlidir. Öğrencilerin özelliklerine uygun görevlerin verilmesi, uygun uyarlamaların yapılması ve uygun destek eğitim hizmetlerinden yararlanılmasının ders çalışma becerilerini geliştirebileceğini göstermektedir. Kargin, Güldenoğlu ve Şahin, (2010) genel eğitim sınıflarındaki özel gereksinimli öğrenciler için yapılması gereken uyarlamalara ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerini incelemiştir. Bu araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu uyarlamalar, fiziksel ve öğretimsel düzenlemeler yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Tufan ve Yıldırım, (2013)'ın gerçekleştirdiği çalışmada ise öğretmenlerin yaptıkları öğretimsel uyarlamalara ilişkin görüşleri arasında sınıfın fiziksel ortamı ve eğitim planının yer aldığı görülmektedir. İlköğretim sınıf öğretmenlerinin sınıflarındaki özel gereksinimli bireylere yönelik yapmaları gereken uyarlamalara ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıkları, yaptıkları uyarlamaların ise sınırlı olduğu görülmektedir (Vural ve Yıkmış, 2008).

Araştırmanın ikinci bulgusunda, sınıf öğretmenleri kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin aktif olarak derse katılımlarına ilişkin ilgisini çeken sevdiği derslerde katılım sağladığı, verilen görevleri zamanında yapmadıkları, dersi dinlemedikleri ve not almadıkları yönünde görüş belirtmişlerdir. Aktif olarak derse katılımlarının bulunması ve ilgisini çeken derslere katılmaları son derece önemlidir. Bu bulgu öğrencilere sunulan öğretimin öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde düzenlenmesi gerektiğini göstermektedir. Ayrıca dersi dinlememeleri, not almamaları ve görevleri zamanında yapmamaları sınıf ortamında akademik becerilerin kazandırılmasında kilit bir role sahip olan pekiştiricilerin kullanılması gerektiğini göstermektedir (Keskintaş, 2006).

Öğretmeleri özel gereksinimli bireylerin not alma becerisine sahip olmadıklarını belirttikleri araştırma bulgusu öğrencilerin akademik beceriler arasında yer alan okuma yazma becerilerinin gelişimi ile ilişkilidir. Okuma yazma becerilerin gelişiminin en önemli yordayıcıları arasında ise öğrencinin yetersizlik türü, sınıf düzeyi ve destek hizmet almalarının olduğu belirtilmektedir (Akçamete ve diğ., 2003).

Araştırmanın üçüncü bulgusunda sınıf öğretmenleri, kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin verilen ödevleri yapmalarına ilişkin aile desteğiyle ödevlerini yaptıkları ve yapabildikleri kadarını yapıp gerisini yapmadıkları yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu bulgu Sanır (2009)'ın araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Araştırmacı, kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerine ev ödevleri verildiğini ancak öğrencilerin ödevleri yapmakta çok zorlandıklarını, seviyelerine uygun ödevler verilmediğini ve destek almadan ödevleri yapamadıklarını belirtmiştir. Akademik başarının artırılmasında aile katılımı son derece önemli görülmeyle birlikte ailelerin ev ortamında öğrenmeyi destekleyici faaliyetler (ödev yapma gibi) içerisinde olmasının da aile katılımı kavramı içerisinde ele alındığı görülmektedir (Keçeli-Kaysılı, 2008). Turanlı (2009) ise yaptığı araştırmasında öğrenci ve anne-babaların ödevi faydalı bulmadıklarını ve anne-babaların çocuklarının ödev için harcadığı çabaya değmediğini düşündüklerini belirtmiştir.

Araştırmanın dördüncü bulgusu, öğretmenlerin kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ders malzemelerini temiz ve düzenli kullanıp kullanmadıklarına ilişkin görüşleri, genel olarak temiz kullandıkları fakat ders malzemelerini kullanırken dağınık ve düzensiz oldukları yönündedir. Diğer bir bulgu ise öğrencilerinin ders çalışma ortamına ilişkindir. Öğrencilerin bir odasının olduğu ya da ders çalışma ortamı olmadığı yönünde görüş belirtmişlerdir.

Araştırmanın altıncı bulgusu öğretmenlerin kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin derse zamanında gelmesine ilişkin görüşleri genel olarak zamanında geldikleri, fakat bazı öğrencilerin derse gelmemek için oyalandıkları yönündedir. Barik, Özsezer ve Yurtal (2018), öğrencilerin eğitim öğretim ile ilgili sorumlulukları olduğunu belirtmişlerdir. Bu sorumluluklar arasında okula ve sınıfa zamanında gelme, okul kıyafetlerine özen gösterme, öğretmenlerinin ders anlatımında takip etme ve derse hazırlıklı gelme yer almaktadır.

Günümüzde kaynaştırma/bütünleştirme eğitime ilişkin hala birtakım sorunlar yaşandığı görülmektedir. Gürgür ve Yazçayır (2019) bu sorunları; öğretmenden kaynaklanan sorunlar, özel gereksinimli öğrenciden kaynaklanan sorunlar, ailelerden kaynaklanan sorunlar, fiziksel koşullardan kaynaklanan sorunlar olarak sınıflamışlardır. Bu sınıflamadaki öğrenci, öğretmen, aile ve fiziksel koşulların her biri ders çalışma becerilerinin kazandırılması için oldukça önemlidir.

Sonuç olarak ders çalışma becerilerin öğretiminde aile ve öğretmen arasındaki iletişimin oldukça önemli olduğu, öğretmenlerin aktif olarak derse katılım, dinleme, not alma konularında öğrenciyi desteklerken ailelerinde ders çalışma ortamı oluşturma, ödev yapma becerilerinde öğrencileri desteklemeleri gerektiği

söylenbilir. Öğretmenler tarafından kazandırılan becerilerin aile tarafından desteklenmesi ve bu konuda sürekli bilgi alışverişinde bulunulması oldukça önemli görülmektedir (Keskintaş, 2006).

Bu araştırmada nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Bu nedenle elde edilen veriler genellenememektedir. Araştırma, sınıflarında kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi bulunan dokuz sınıf öğretmeniyle sınırlıdır. Bu sınırlılıkları göz önünde bulundurularak öğrencilerinin ders çalışma becerileri seviyesine uygun görevler verildiğinde planlı ders çalıştıkları, aile ve öğretmen desteğiyle planlı ders çalıştıkları, planlı ders çalışmadıkları, sevdiği derslerde katılım sağladığı, verilen görevleri zamanında yapmadıkları, dersi dinlemedikleri ve not almadıkları, ders malzemelerini kullanırken dağınık ve düzensiz oldukları bulgularına ulaşılmıştır. Bu bulgular ışığında; öğrencilerinin ders çalışma becerilerine ilişkin öğrenci seviyesine uygun görevler ve ödevler verilmesi, derslerin öğrencilerin dikkatini çekecek şekilde düzenlenmesi gerektiği söylenebilir. Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerin ders çalışma becerileri edinmelerinde kendini yönetme stratejilerinin kullanıldığı araştırmalar planlanabilir. Nitel ve nicel yöntemler bir arada kullanılarak araştırmalar desenlenebilir. Ders çalışma becerileri konusunda aile ile bilgi alışverişinde bulunulabilir.

KAYNAKÇA

- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİ YÖNETMELİĞİ (2006.31.05.) Resmî Gazete (Sayı: 26184) Erişim adresi https://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/mevzuat/Ozel_Egitim_Hizmetleri_Yonnetmeliği_son.pdf
- ARAN, Ö. C. (2015). Öz Düzenleme ve Çalışma Becerileri Arasındaki İlişki. *Pegem Journal of Education and Instruction*, 5(2), 207-220.
- AKÇAMETE, G., GÜRGÜR, H., & ARZU, K. I. Ş. (2003). Kaynaştırma programlarına yerleştirilen özel gereksinimli öğrencilerin okuma yazma becerilerine ilişkin öğretmen görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 4(02), 39-53.
- ARZU, E. & KARASU, P. (2017). Kaynaştırma eğitimine devam eden işitme engelli öğrencilerin yazdıkları öykülerin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 18(03), 329-354.
- ASLAN, C. & ÖZKUBAT, U. (2019). Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirilerindeki Araştırma Eğilimleri: Bir İçerik Analizi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23(2), 535-554.
- AVCIOĞLU, H. (2012). Rehberlik ve araştırma merkez (RAM) müdürlerinin tanılama, yerleştirme-izleme, bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) geliştirme ve kaynaştırma uygulamasında karşılaşılan sorunlara ilişkin algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 2009-2031.
- BARİK B., ÖZSEZER M. S. B. & YURTAL, F. (2018). İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Sorumluluk Alma Durumlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Belirlenmesi. İkiz, F. E. ve Kaya, T. K. (ed.) "II. Uluslararası Multidisipliner Çalışmaları Kongresi bildiriler kitabı içinde. (ss.1-15). Akademisyen Kitabevi. Ankara.
- BAŞARAN, M. & GÜLERYÜZ, H. (2020). Okul Öncesi Eğitimde Kaynaştırma İle İlgili Lisansüstü Tezlerin Yöntem Açısından İncelenmesi. *Journal of International Social Research*, 13(74).
- CANKAYA, Ö. & KORKMAZ, İ. (2012). İlköğretim I. Kademe Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarının Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 1-16.
- ÇATAK, A. A., (2006). *Powerpoint sunu programıyla hazırlanan okuma materyalinin eğitilebilir zihin engelli öğrencilerin okuduğunu anlama becerisi üzerine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- ÇUHADAR, Y. (2006). *İlköğretim Okulu 1-5. Sınıflarda Kaynaştırma Eğitimine Tabii Olan Öğrenciler İçin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Hazırlanması, Uygulanması, İzlenmesi ve Değerlendirilmesi ile İlgili Olarak Sınıf Öğretmenleri ve Yöneticilerin Görüşlerinin Belirlenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.
- DEMİR, M. K. & AÇAR, S. (2010). Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Düşünceleri. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUGJEF)*, 30(3), 749-770.

- DENİZ, E. & ÇOBAN, A. (2019). Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(70), 734-761.
- DİKEN, İ. H. & BATU, S. (2010). Kaynaştırmaya giriş. Diken, İ. H. (Ed.), *İlköğretimde kaynaştırma içinde* (s.2-23). Ankara: Pegem Akademi.
- DURAN DÜŞÜNÜR, A. (2018). *İlkokullarda kaynaştırma eğitiminde karşılaşılan sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- ERDEM, A. R. (2005). *Etkili ve verimli (nitelikli) eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- GÜNAYDIN, F. (2011). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin öğrenme stilleri ile ders çalışma alışkanlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- GÜLER, Ö. (2008). *Zihin engelli öğrencilerin okuduğunu anlama becerisinde okuma öncesi, sırası ve sonrasında uygulanan okuduğunu anlama tekniklerinin etkililiklerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- GÜRGÜR, H. & YAZÇAYIR, G. H. (2019). Türkiye’de kaynaştırma eğitimine yönelik öğretmenlerin görüşlerine odaklanılmış lisansüstü eğitim tezlerinin sentezlenmesi: meta-etnografik bir çalışma. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 845-872.
- GÜRGÜR, H. (2020). Kaynaştırma (bütünleştirme) ve destek özel eğitim hizmetleri. Diken, İ., H., (Ed.) *Özel eğitim ve kaynaştırma içinde* (s.124-140). Ankara: Pegem Akademi
- GÜZEL, N. (2014). *Kaynaştırma Öğrencisi Olan İlköğretim Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Yaşadıkları Sorunlar (Beykoz İlçesi Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- İLTER, İ. (2019). Kendini izleme öğretimi destekli not alma becerileri öğretiminin okuduğunu anlamaya etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 44(198).
- KARGIN, T., GÜLDENOĞLU, B. & ŞAHİN, F. (2010). Genel eğitim sınıflarındaki özel gereksinimli öğrenciler için yapılması gereken uyarlamalara ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(4), 2431-2464.
- KARGIN, T., ACARLAR, F. ve SUCUOĞLU, B. (2003). Öğretmen, Yönetici ve Anne-Babaların Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 4 (2), 55-76
- KESİKTAŞ, A. D. (2006). Ders çalışma becerileri ve özel gereksinimli öğrenciler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 7(01), 37-48.
- KANER, S., & KESİKTAŞ, A. D. (2008). Ders Çalışma Becerileri Ölçeği Ana-Baba, Öğretmen ve Öğrenci Formlarının Psikometrik Özellikleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(2), 293-321.
- KEÇELİ-KAYSILI, B. (2008). Akademik başarının artırılmasında aile katılımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. Özel Eğitim Dergisi*. 9 (1) 69-83.
- KOÇAK-CANBAZ, F. & ÖZ, M. (2013). Nitel araştırma türleri. *Turan S., (Ed.), Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehberinde* (s. 21-38). Ankara: Nobel.
- NEWTON, D. (2004). Teaching Study Skills And Learning Strategies To Therapists, Teachers, And Tutors. http://slingerland.org/Assets/files/Study_Coaching.pdf
- ÖZDEMİR, E. (2019). *Öğrenme güçlüğü tanısı almış öğrencilerin ders çalışma becerilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- ÖZTÜRK, C. Ç. ve ERATAY, E. (2010). Eğitim uygulama okuluna devam eden zihinsel engelli öğrencilerin öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında görüşlerinin belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, (10), 145-159.
- ÖZCAN, G. (2006). *İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin ders çalışma alışkanlıkları ve ortamlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- SADIOĞLU, Ö. (2011). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırmaya ilişkin sorunları, beklentileri ve önerilerine yönelik nitel bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- SARAÇ, T. ve ÇOLAK, A. (2012). Kaynaştırma Uygulamaları Sürecinde İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Görüş ve Önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 13-28
- SANIR, H. (2009). *Kaynaştırma eğitimine devam eden öğrencilerin akademik öğrenme ile ilgili karşılaştıkları sorunların öğretmen ve aile görüşleri açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- SMİTH, G. & SMİTH, D. (1989). Schoolwide study skills program: The key to mainstreaming. *Teaching Exceptional Children*, 21(3), 20-23.
- SUCUOĞLU, B. (2004). Türkiye'de Kaynaştırma Uygulamaları: Yayınlar/Araştırmalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(02),15-23.
- SUCUOĞLU, B. (2006). *Etkili Kaynaştırma Uygulamaları*. Ankara: Siyasal BasınYayın.
- SÖĞÜT, D. A. & DENİZ, S. (2018). Sınıf Öğretmenlerinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) Hazırlamada Karşılaştıkları Güçlükler ve Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 423-443.
- SÖNMEZ, N. & ÖZCAN, B. (2020). Türkiye’de İlkokulda Kaynaştırma Eğitimiyle İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin Betimsel İncelemesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 34(1), 1-27.
- TUFAN, M. & YILDIRIM, Y. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin erken müdahale ve kaynaştırma kavramları hakkındaki bilgi düzeylerinin ve özel gereksinimli çocuklar için yaptıkları öğretimsel uyarlamaların incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 2(4), 1-13.
- TUNCER, T. & ALTUNAY, B. (2009). Görme engelli öğrencilerin bilgiyi edinmelerinde yapılandırılmış ve geleneksel ev ödevlerinin farklılaşan etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10(02), 1-11.
- TURANLI, A. S. (2009). Öğrencilerin ve anne-babaların ödevle ilişkin algıları. *Eğitim ve Bilim*, 34(153).
- ULUĞ, F. (1981). *Verimli çalışma alışkanlıkları kazandırma konusunda yapılan rehberliğin okul başarısına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- UYSAL, A. (1995). *Öğretmen ve Okul Yöneticilerinin Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- VURAL, M. & YIKMIŞ, A. (2008). Kaynaştırma Sınıfı Öğretmenlerinin Öğretimin Uyarlanmasına İlişkin Yaptıkları Çalışmaların Belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2),141-159.
- YAVŞAN, E. (2019). *Kaynaştırma eğitimi ve özel eğitim sınıfına devam eden zihin yetersizliği olan öğrencilerin ders çalışma becerilerinin incelenmesi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- YENİLMEZ, K. & ÖZBEY, N. (2007). İlköğretim öğrencilerinin ders çalışma alışkanlıklarının bazı değişkenler açısından İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 1-15.
- YILDIRIM, A., DOĞANAY, A. ve TÜRKÖĞLU, A. (2000). *Okulda Başarı İçin Ders Çalışma ve Öğrenme Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YİLDİRİM, A. & SİMSEK, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YILMAZ, H. (2013). *Farklı tutumlara sahip öğretmenlerin sınıflarında öğrenim gören 4-5. sınıf öğrencilerinin öğrenme ve ders çalışma stratejilerinin karşılaştırılması* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

YILMAZ, E. & BATU, E. S. (2016). Farklı branştan ilkokul öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı, yasal düzenlemeler ve kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 17(3), 247-268

YÖNTER, S. (2009). *İlköğretim kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin zihinsel yetersizliği olan öğrencilere yönelik matematik öğretimi uyarlamalarına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.